

УДК 349.6:330.3(477)

А. П. ГЕТЬМАН,

доктор юридичних наук, професор кафедри екологічного права, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік НАПрН України;

Г. В. АНІСІМОВА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заступник директора з наукової роботи НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ДЕЯКІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена науково-теоретичному і практичному аналізу проблем, які виникли у зв'язку з прийняттям Стратегії сталого розвитку України, у контексті юридичного забезпечення еколого-правових відносин, удосконалення їх регулювання під впливом євроінтеграційних процесів. Проаналізовано положення чинного екологічного законодавства, розглянуто дискусійні питання щодо формування юридичних засад сталого екологічного розвитку держави. На основі зроблених висновків визначені напрями та надані пропозиції щодо внесення змін до національного екологічного законодавства.

Ключові слова: екологічні правовідносини, сталий розвиток, забезпечення екологічної безпеки, державна екологічна політика.

Постановка проблеми. Глобальна екологічна криза, яка загрожує сьогодні всьому живому на нашій планеті, зумовлена багатьма чинниками, серед яких, зокрема, виснаження життєво важливих природних ресурсів, забруднення довкілля, недотримання вимог екологічної безпеки під час господарської діяльності, порушення правових норм щодо поводження з відходами, зміна клімату та ін. Наближення екологічного законодавства нашої країни до нормативно-правової бази Європейського Союзу, що має місце останнім часом у зв'язку з набранням чинності Угодою про Асоціацію, означає, що у вітчизняних актах передусім мусять знайти відображення об'єктивні й першочергові потреби, зокрема, у комплексному правовому врегулюванні екологічних відносин, що ґрунтуються на поєднанні внутрішньодержавних публічних і приватних екологічних інтересів й інтеграційної необхідності нормативного регламентування відповідних

галузей, які забезпечують стабільність життєдіяльності соціуму, а також сталий розвиток України. З огляду на це сучасні юридичні дослідження проблем забезпечення еколого-правових засад сталого розвитку мають урахувувати новітні тенденції соціальних, гуманітарних і природничих наук.

Метою статті є визначення особливостей і сутності еколого-правових відносин в умовах сталого розвитку, а також формулювання науково-теоретичних і практичних висновків і пропозицій щодо подальшої систематизації екологічного законодавства України.

Об'єктом даного дослідження виступає система екологічних відносин у сфері забезпечення сталого розвитку, що виникають між суб'єктами й упорядковуються сукупністю нормативно-правових актів. Предметом дослідження є науково-теоретичні й прикладні проблеми формування засад сталого націо-

нального розвитку в еколого-правовому аспекті та їх законодавчого впорядкування.

Аналіз останніх досліджень. Питання забезпечення сталого розвитку України, а саме його еколого-правова складова, не повною мірою висвітлені в еколого-правовій науці. Зокрема, науково-теоретичні концепти екологічної безпеки і сталого розвитку розкрито у працях українських екологів-правознавців В. І. Андрейцева, А. П. Гетьмана, Н. Р. Малишевої, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкової, Т. Г. Ковальчук, В. В. Костицького, М. В. Краснової, Ю. С. Шемшученка, Г. В. Анісімової та ін. Разом із цим зазначена тематика є об'єктом дослідження представників суміжних галузей наукових знань (аграрного, земельного, природоресурсного права), а саме О. В. Гафурової, В. М. Єрмоленка, І. І. Каракаша, І. П. Кузьмич, П. Ф. Кулинич, В. Л. Мунтяна, В. В. Носіка, В. І. Семчика, А. М. Статівки, Н. І. Титової, В. Ю. Уркевича, В. З. Янчука та ін.

Вагомий внесок у становлення концепції сталого розвитку зробили учасники Римського клубу, зокрема Донелла і Деніс Медоузи, О. Кінг, А. Печчеї, а також Комісія ООН з навколишнього середовища і розвитку під керівництвом Г. Х. Брундтланд [20, с. 291]. Концепція сталого розвитку бере свої витoki з праць класиків економічної науки Т. Мальтуса, А. Маршалла, Дж. С. Мілля, Р. Солоу, Й. Шумпетера, а також академіка В. І. Вернадського. Крім того, різноманітні аспекти сталого розвитку економіки розглянуто в роботах багатьох іноземних і вітчизняних дослідників, зокрема В. Базилевича, І. Бистрякова, О. Білоруса, Н. Белікової, Дж. Бойда, А. Болдака, С. Войтка, З. Герасимчук, К. Джалала, С. Дорогунцова, К. Єфремова, М. Згуровського, Л. Масловської, Ю. Мацейка, Л. Мельника, Л. Нельсон, Ш. Омарова, О. Ральчука, П. Роджерса, Л. Руденка, С. Руза, А. Садовенка, В. Середи, С. Телешевської, Т. Тимочко, В. Трегобчука, М. Хвесика, Ю. Хвесик, Л. Хенса та ін. Питанням ролі інновацій і відповідальної діяльності бізнесу для забезпечення сталого розвитку відведено важливе місце у працях Д. Баюри, Н. Гражевської, І. Єгорова, О. Жилінської, І. Лебедева, І. Маркіної, Р. Нідумолу, І. Одоюка, К. Прахалада, М. Рангасамі, М. Саприкіної, Н. Супрун, І. Тараненко, Ю. Ткаченко, Л. Федулової, С. Фірсової, О. Черняка та ін.

Виклад основного матеріалу. Передусім слід наголосити, що в науковій літературі теоретичні й практичні аспекти сталого розвитку розкриваються досить різнопланово. Виходячи з цього, уявляється за доцільне проаналізувати існуючі наукові підходи до сталого розвитку, відповідно до яких реалізація його загальносвітової концепції стане об'єктивним фактором трансформації Україною міжнародних правових зобов'язань із регулювання суспільних від-

носин у сфері екологічної безпеки на засадах еколого-збалансованого використання природних ресурсів і зменшення антропогенного впливу на навколишнє природне середовище в поєднанні із забезпеченням економічної і продовольчої безпеки як в окремій державі, так і міжнародної у світовому просторі. Як зазначає із цього приводу Н. Д. Янчук, «правове забезпечення сталого розвитку – це нормативно-правовий процес, спрямований на врегулювання суспільних відносин, що складаються між державою та її органами, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами з приводу забезпечення соціально-економічного розвитку з метою задоволення як нинішнім, так і майбутнім поколіннями різноманітних потреб (фізіологічних, економічних, духовних тощо) в процесі взаємодії з природою» [19, с. 10]. Проте виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань в екологічному секторі сьогодні ускладнилося економічною й політичною ситуацією в країні. Крім того, незважаючи на підвищення останнім часом інтересу до концепції сталого розвитку, ефективність юридичної регламентації відносин щодо забезпечення екологічної складової залишається на недостатньо високому рівні. З огляду на це еколого-правова наука повинна сприяти в першу чергу прийняттю нормативно-правових актів, розробленню змін до Конституції України (що можна вважати головними завданнями), щоб не критикувати потім її законодавчі недоліки, усувати дефекти та прогалини.

Отже, щоб запропонувати власне бачення виходу із ситуації, ще раз у загальних рисах охарактеризуємо концепцію сталого розвитку. Як правило, складовими останнього вважають економічну, екологічну, соціальну, а також інноваційну, яка через синергетичну взаємодію з економічною, екологічною і соціальною складовими створює можливості для ефективної соціально-економічної діяльності й якісної зміни управлінських підходів і засобів утілення концепції. Таким чином, правильно розроблена екологічна політика, як, до речі, економічна і соціальна, сприятимуть забезпеченню сталого розвитку нашої держави.

До сказаного слід додати, що підґрунтям для формування державної екологічної політики України в контексті сталого розвитку слугує конституційно-правова доктрина, яка являє собою сукупність філософських і правових ідей концептуального рівня, що знайшли втілення в Конституції України та в інших законодавчих актах, в яких, у свою чергу, визначаються напрями розвитку держави і суспільства, національної правової системи [18, с. 146–147]. Під конструкцією «конституційно-правова доктрина» прийнято розуміти цілісну систему нормативно закріплених ідей і поглядів, що й дозволяє вести мову про розвиток еколого-правової доктрини в цій системі. У ст. 16 чинної Конституції України в акуму-

льованому вигляді сформульовано основні напрями цієї політики: а) гарантування екологічної безпеки; б) підтримання екологічної рівноваги на території України; в) подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу; г) збереження генофонду Українського народу [3, с. 77].

Крім того, не менш важливу роль у виробленні державної екологічної політики України відіграє Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами – з іншого (від 27 червня 2014 р.), ратифікована згідно із Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. Вона встановлює стратегічні орієнтири для проведення системних політичних і соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації вітчизняного законодавства до норм і правил ЄС. Наша держава забезпечуватиме поступову конвергенцію у сфері зовнішньої і оборонної політики й розширюватиме взаємодію у рамках Спільної безпекової й оборонної політики ЄС для посилення спроможностей сектору безпеки і оборони, а також підтримання міжнародної безпеки і стабільності. Крім того, Стратегією національної безпеки України (яка також є основою державної екологічної політики України) визначено пріоритети забезпечення екологічної безпеки, а саме: збереження природних екосистем, підтримання їх цілісності та функцій життєзабезпечення; ресурсозбереження, забезпечення збалансованого природокористування; зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища, забезпечення контролю джерел забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, зниження рівня забруднення, відтворення родючості ґрунтів; очистка територій від промислових і побутових відходів; формування системи переробки й утилізації відходів виробництва і споживання тощо.

Не менш важливим у цьому аспекті є Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, яким затверджено «Стратегію сталого розвитку „Україна – 2020” (далі – Стратегія), що визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення і розвитку України. Незважаючи на те, що цей Указ можна назвати кроком уперед, тим актом, що сприятиме прискоренню євроінтеграційних процесів, але, на жаль, серед провідних чотирьох векторів руху безпосередньо екологічного він не передбачає. У той же час екологічна складова в ньому присутня. Так, виходячи з положень Стратегії, рух у першому напрямі має на меті забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом (відразу обрано пріоритетом подолання

конфлікту економічних й екологічних інтересів), у другому (безпековому) – гарантування безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів і промислових товарів. Проте вже минуло два роки, а в життя втілено наразі небагато взятих Україною зобов'язань в екологічній галузі.

Запровадження з 1 січня 2016 р. 17-ти Цілей сталого розвитку, проголошених у Резолюції «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», схвалений на Саміті 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у м. Нью-Йорк 25 вересня 2015 р., об'єктивізувало міжнародне визнання концепції сталого розвитку і підтвердило набуття нею парадигмального значення в дослідницькій і практичній діяльності. Отже, розробка управлінських заходів як на рівні держав чи транснаціональних корпорацій, так і на рівні малих і середніх підприємств із позицій реалізації концепції сталого розвитку актуалізує виокремлення системоутворюючого ядра сталого розвитку, яким є інноваційне забезпечення. Указане цілком логічно і виправдано, бо інновації – це джерело ефективних змін і рушійна сила гармонізованого й взаємозалежного соціального, економічного, екологічного розвитку суспільства в цілому й особистості зокрема [1, с. 1].

Як бачимо, складові сталого розвитку тісно пов'язані і переплетені, а отже, Україні, як і іншим європейським державам, в умовах сьогодення передусім слід звернути увагу на взаємодію і співвідношення економічної й екологічної безпеки. При цьому треба пам'ятати ще й те, що економічна й екологічна безпека – це складники національної безпеки, а забезпечення екологічної безпеки й охорона навколишнього середовища розглядаються як основоположні імперативні приписи сучасної державної екологічної політики. Виходячи з цього, мають поєднуватися інтереси забезпечення економічної безпеки держави й захисту навколишнього природного середовища, дотримуватися пріоритети безпеки життя і здоров'я населення над економічною вигодою. Відмітимо, що для незалежної України незмінною ціннісною парадигмою залишається забезпечення вимог екологічної безпеки, верховенства права, інтеграційної системи екологічного управління, основоположних свобод і прав людини, у тому числі й екологічних.

Звісно, для успішного проведення політики мало проголошення і закріплення в актах цілей і завдань, визнання чогось пріоритетом. На нашу думку, необхідне створення ефективної системи моніторингу. Так, відповідно до Стратегії національної безпеки України її створення є не лише єдиною проблемою оптимізації системи державного екологічного управління. Актуальними залишаються висновки щодо

функцій екологічного управління, зроблені В. Л. Мунтяном [11, с. 27–41], який, зокрема, констатує, що оволодіння природою вимагає налагодження планування в масштабах суспільства щодо використання і відтворення природних ресурсів і підтримки природної рівноваги, а для цього, у свою чергу, необхідне посилення природоохоронної функції держави й виокремлення її як самостійної. На підтвердження наведеної тези вкажемо, що не випадково найважливішою проблемою сьогодення для світової спільноти виступає ресурсозбереження в національному господарстві й забезпечення екологічнобалансованого права природокористування. Як наголошує С. І. Максимов, «на сучасному етапі розвитку суспільства можливості технологічного втручання в природу людини можуть досягати такого ж рівня небезпеки, що й втручання у природне середовище, тобто загрожувати існуванню людства або того способу буття людини, що склався. Це зумовлює перспективу зміни принципів правового регулювання у сфері природи – як внутрішньої (природи людини), так і зовнішньої (природного середовища)» [10, с. 154].

У цьому легко переконалися. Наприклад, нині діяльність з енергозбереження спрямована на раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів, а саме: досягнення максимальної ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів за існуючого рівня розвитку техніки і технології й одночасного зниження техногенного впливу на навколишнє природне середовище. Законодавець паливно-енергетичні ресурси визначає як сукупність усіх природних і перетворених видів палива та енергії, які використовуються в національному господарстві. Еколого-правова наука має сприяти створенню дієвого юридичного механізму охорони, забезпечення екологічної безпеки, збереження (а за доцільності – можливості правового регулювання відносин щодо відтворення й використання) нетрадиційних і повновлованих джерел енергії, тобто джерел, що постійно існують або періодично з'являються в навколишньому природному середовищі у вигляді потоків енергії Сонця, вітру, тепла Землі, енергії морів, океанів, річок, біомаси, у сфері енергозбереження.

В Україні, як уже відзначалося, триває процес наближення чинного законодавства до актів ЄС. Це стосується і Закону України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 р. № 74/94-ВР [2; 1994. № 30. Ст. 283], який слід привести у відповідність до вимог рамкових документів у сфері енергоефективності ЄС із метою створення правових, економічних, екологічних й організаційних засад запровадження енергоефективності. Передусім варто адаптувати термінологічний апарат зазначеного Закону, узгодивши основні терміни з тими, що використовуються в європейських нормах та стандартах енергоефективності,

профільних європейських директивах, зокрема Директиві 2009/125/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21 жовтня 2009 р., що встановлює рамки для визначення вимог з екодизайну, що застосовуються до енергоспоживчих продуктів [5], і Директиві 2012/27/EU Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р. про енергоефективність [6], яка змінює Директиви 2009/125/ЄС [5] і 2010/30/EU, скасовує Директиви 2004/8/ЄС і 2006/32/ЄС. Екологізація відносин у сфері енергозбереження на території України набуває подальшого розвитку, держава сприяє забезпеченню умов для проведення систематичних комплексних досліджень у сфері енергозбереження для розробки наукових основ створення новітніх енергозберігаючих процесів і технологій, удосконаленню законодавства з метою мінімізації екологічного ризику і техногенного навантаження на довкілля, його збереження та охорони.

Маємо констатувати, що з огляду на останні події в Україні, як і в інших країнах світу, підвищилася увага до альтернативної енергетики, можливостей і шляхів її запровадження. Зрозуміло, що при цьому науковці, законодавці не забувають про збереження первинних природних ресурсів, зменшення негативного техногенного впливу на довкілля у процесі енергетичного виробництва. У сучасних умовах слід акцентувати на зниженні рівня забруднення навколишнього природного середовища і ґрунтів, забезпеченні контролю за джерелами забруднення атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, відтворенні родючості землі, а для цього наполегливо працювати над удосконаленням правових механізмів.

Підтвердженням того, що наша держава упевнено рухається вперед, слугує наступне. Рік 2017 став «доленосним» для водного законодавства нашої держави. Заслуговує на увагу передусім той факт, що внесено, а з 1 лютого 2017 р. набрали чинності зміни до Водного кодексу України (далі – ВК України) щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом [13]. Отже, у ВК України закріплено принципово новий підхід до системи управління водними ресурсами, передбачений вимогами Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 р. [4] (далі – Водна Рамкова Директива ЄС).

Однак аналіз чинного водного законодавства дає підстави стверджувати, що зміни, внесені стосовно впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, є доволі фрагментарними й непослідовними, а положення Водної Рамкової Директиви ЄС у них враховані вибірково. Так, не повною мірою беруться до уваги вимоги статей 1, 4, 6, 7, 9, 11, 16, додатків V і VI до

ції Директиви ЄС, зокрема, щодо визначення термінів, переліку елементів планів управління річковими басейнами тощо. Вивчивши текст чинного ВК України, можна зробити висновок, що має місце юридична невизначеність, неоднозначність щодо тлумачення законодавчих положень, що не відповідає принципу юридичної визначеності, який є невід'ємною складовою принципу верховенства права, закріпленого ст. 8 Конституції України. Юридичні норми, а отже, й норми водного законодавства, мають бути чіткими, зрозумілими і недвозначними, оскільки це, з одного боку, може призвести до їх довільного тлумачення, а з другого – не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці, на необхідності забезпечення якого неодноразово акцентував Конституційний Суд України [15]. Указане стосується основоположних понять водного законодавства і наукових підходів до них, як-от: «комплексне (інтегроване) управління», «поверхневий водний об'єкт», «картування мереж моніторингу», «огляд виконання програм або заходів» (ст. 13² ВК України) тощо. Сподіваємося, внесені в подальшому зміни дадуть змогу реалізувати державну водну політику відповідно до встановлених вимог, що сприятиме збереженню й відтворенню водних ресурсів, упровадженню дієвого механізму інтегрованого управління водними ресурсами, оптимізації системи державного управління, адаптації водного законодавства до законодавства ЄС, визначенню шляхів розбудови й вдосконалення водогосподарського комплексу України, модернізації системи обліку водних ресурсів. Зауважимо, що при прийнятті змін до ВК України від 4 жовтня 2016 р. № 1641-VIII [13] залишилися неврахованими зауваження, які неодноразово наводилися у висновках до цього проекту Головного науково-експертного управління [7], що, крім того, є перешкодою для здійснення процедури обліку водних ресурсів і виконання низки функцій державного управління у сферах моніторингу, контролю та ін. Наприклад, у статтях 26 та 107¹ ВК України містяться різні визначення центральних органів: «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері гідрометеорологічної діяльності» і «центральный орган виконавчої влади, що формує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності». Очевидно, йдеться про один і той самий орган, але, на жаль, по-різному дається його назва і наводяться повноваження з огляду на Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. № 3166-VI [14]. Отже, правовий механізм обліку водних об'єктів, його втілення у життя ще потребує доопрацювання в частині визначення «понять» (відсутня їх уніфікація, деякі не відповідають принципу юридичної визначеності), переліку елементів планів управління річковими басейнами тощо.

Наступним варто згадати Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 7 лютого 2017 р. № 1830-VIII [2; 2017. № 11. Ст. 100], що набрав чинності 4 червня 2017 р. і є доволі суперечливим і дискусійним як у частині узгодження з положеннями й приписами інших законодавчих актів, так і доктринальних підходів до права спеціального водокористування. З точки зору законотворців, зміни, внесені до цього акта, спрямовані на вдосконалення процедури видачі дозволів на спеціальне водокористування і визначення повноважень органів влади у рамках указаної процедури, а також уточнення термінів та ін. Безумовно, це має стати предметом подальшого наукового дослідження і не лише з точки зору надання документів дозвільного характеру, а й власне концептуальних засад права спеціального водокористування.

Ще однією актуальною проблемою, що вимагає негайного вирішення, є формування системи переробки й утилізації відходів виробництва і споживання, очистки територій від промислових і побутових відходів. Міністр екології та природних ресурсів О. Семерак зазначив, що «українське законодавство попросту не зобов'язувало 25 років переробляти сміття. Був лише один спосіб утилізації – захоронення. Зокрема, проектом Національної стратегії поводження з відходами, який розроблений та широко обговорювався, передбачено не лише банальне зменшення кількості полігонів ТПВ, а й план переходу до 100% переробки відходів. Це – загальна європейська ієрархія та засади циклічної економіки поводження з відходами, спрямовані на зменшення продукування відходів на початковому етапі» [16].

Наступна проблема – мінімізація негативних наслідків Чорнобильської катастрофи, яка носить довготривалий характер. Аварія на четвертому енергоблоці ЧАЕС стала однією з найбільших катастроф в історії людства. Крім України та Республіки Білорусь, впливу Чорнобильської катастрофи зазнали Швеція, Норвегія, Польща, Велика Британія та інші країни. Таке масштабне радіоактивне забруднення мало радіоекологічні, медичні, а також значні соціально-економічні наслідки. Аварія на Чорнобильській АЕС продемонструвала, що ядерна енергетика потенційно вельми небезпечна, а ігнорування цього чинника призводить до важких наслідків. Безпека діючих ядерних енергоблоків має досягатися належними технічними й організаційними заходами з обов'язковим урахування екологічного ризику й небезпечних екологічних наслідків.

Особливої уваги з боку науковців потребують питання правового регулювання недопущення не-

контрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів, трансгенних рослин і збудників хвороб. І це стосується не лише еколого-правової науки, а й інших галузей знань.

Зупинимося ще на одному моменті. На початку ХХІ ст. світова спільнота визнала, що зміна клімату є однією з основних проблем світового розвитку з потенційно серйозними загрозами для глобальної економіки і міжнародної безпеки внаслідок підвищення прямих і непрямих ризиків, пов'язаних з енергетичною безпекою, забезпеченням продовольством і питною водою, стабільним існуванням екосистем, ризиків для здоров'я і життя людей. Низька здатність країн адаптуватися до таких проявів зміни клімату, як поєднання посухи, руйнування берегів і тривалі періоди з аномальною спекою, може призвести до соціальної й економічної нестабільності. За останні два десятиліття питання зміни клімату перетворилося на одну з найбільш гострих проблем світової економіки й політики в контексті вироблення стратегій скорочення викидів парникових газів і поступового переходу до низьковуглецевого розвитку всіх секторів економіки і складових життєдіяльності людини [8].

Україна не стоїть осторонь світових процесів. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 932-р схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р. [8]. Це перший національний стратегічний документ щодо боротьби зі зміною клімату, яким визначено підстави для розробки законодавчих актів, стратегій і планів заходів для різних напрямів державної політики в цій сфері. На глобальному рівні вирішення питань, пов'язаних із зміною клімату, на цей час регулюється Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату, Кіотським протоколом та Паризькою угодою, однією з вимог якої до країн-підписантів є розробка стратегії низьковуглецевого розвитку до 2050 р., яка передбачає поступову відмову від «вуглецевого сценарію розвитку», скорочення споживання традиційних енергетичних ресурсів, використання відновлювальних джерел енергії, запровадження енергозощаджуючих технологій, що, на жаль, є проблематичним для нашої країни. Як сторона Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї Україна забезпечує виконання зобов'язань за цими міжнародними угодами. Проте державна політика у сфері зміни клімату має фрагментарний характер і розглядається як складова виключно екологічної політики. Відсутність системного підходу до проблеми зміни клімату в цілому унеможливорює прийняття управлінських рішень щодо забезпечення запобігання зміні клімату й адаптації до неї в масштабах усієї економіки країни.

До наведеного додамо, що нині не менш важливо приділити увагу вдосконаленню регіональної екологічної політики, пов'язаної з питаннями децентралізації влади, передусім змінню системи інтегрованого екологічного управління. Це має велике значення ще й тому, що наразі триває розробка Концепції реформування Державної екологічної інспекції України і створення нової природоохоронної служби, а також реорганізація Державної служби геології та надр тощо. Крім того, на регіональному рівні також слід зосередитися на розробці, модернізації й підвищенні ефективності правових заходів, які вживаються із метою покращення екологічної ситуації й підвищення рівня екологічної безпеки населення, зменшення втрат біологічного й ландшафтного різноманіття (забезпечення цілісності екосистемних функцій складових екологічної мережі), а також упровадження екологічно збалансованого природокористування.

У сучасних умовах питання оптимізації системи державного управління в галузі екології, безсумнівно, набуває нових форм, що відповідають європейським стандартам. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, що відбуватиметься в три етапи. Викладемо основні положення цієї Концепції. На першому етапі буде ліквідовано Державну екологічну інспекцію і створено новий орган – Державну природоохоронну службу. Нарешті зараз державний нагляд (контроль) у природоохоронній сфері наразі здійснюють 7 органів виконавчої влади – Держекоінспекція, Держгеонадра, Держлісагентство, Держгеокадастр, Держрибагентство, Держпродспоживслужба, Укртрансбезпека. Планується підвищення дієвості природоохоронного контролю в процесі децентралізації шляхом: утворення територіальних підрозділів Держекобезпеки за принципом еколого-ресурсних і еколого-техногенних округів (замість 28 обласних – 10 територіальних); передачі окремих функцій природоохоронного контролю місцевим громадам (засмічення землі, контроль об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, полювання, браконьєрство, поводження з відходами); організації діяльності інституту громадських інспекторів з охорони довкілля – «Екологічних шерифів» на базі місцевих громад [9].

Основним завданням реформи є перехід від карального органу до служби моніторингу запобігання негативному впливу на довкілля, упровадження прозорості системи екологічного контролю й інформування суспільства, громадянського контролю, гармонізація з євростандартами, ліквідація корупційних ризиків і складових, налагодження тісної взаємодії з органами місцевого самоврядування. На другому етапі планується внести законодавчі зміни щодо вдо-

своєчасності системи контролю й організації проведення моніторингу стану довкілля, забезпечення функціонування загальнодержавної екологічної автоматичної інформаційно-аналітичної системи і доступу до екологічної інформації. У третій, що передбачає впровадження оновленої системи державного моніторингу стану довкілля, введення нових еко-стандартів і норм тощо.

Реалізація розробленої Мінприроди Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні є одним із пріоритетів дій уряду на 2017 р., який визначений як реформа системи управління довкіллям та інтеграції екологічної політики в інші сфери економіки [17].

Як наголошує один з авторів статті (А. П. Гетьман), нині існує нагальна потреба в розробці Концепції розвитку екологічного права і законодавства України, складовою якої має стати охорона та забезпечення екологічної безпеки довкілля. Вона може розглядатися як важлива передумова подолання однієї з негативних рис сучасної публічної влади, пов'язаної з ігноруванням наукових розробок і рекомендацій з питань удосконалення чинного екологічного законодавства [12, с. 14–15, 16], забезпечення екологічної безпеки, відтворення й захисту природних об'єктів і комплексів в умовах сталого розвитку. Слід погодитися з тим, що подолання проблем, які перешкоджають сталому розвитку України, можливе лише на основі довгострокових науково-технічних і поточних програм, підґрунтя яких мають складати цільові заходи економічного, науково-технічного, організаційного, матеріально-технічного й державно-правового забезпечення охорони життя і здоров'я громадян від небезпечного середовища, створеного внаслідок антропогенної діяльності й аномальних природних явищ.

Висновки. Підсумовуючи, додамо, що базовими характеристиками екологічної складової сталого розвитку відповідно до вимог ЄС є охорона довкілля, забезпечення екологічної безпеки населення і тери-

торій, зменшення антропогенного навантаження на нього, перегляд вимог щодо кліматичних змін, якості питної води, рівнів шкідливого впливу виробничого, побутового та інших шумів у великих містах на організм людини, захист від вібрації та інших фізичних факторів, поводження з відходами тощо.

У контексті інноваційного розвитку в екологічній галузі доцільно приділити увагу розвитку біотехнологій й альтернативних джерел енергії, попередженню й усуненню негативних наслідків зміни клімату, недопущенню деградації земель, втраті біорізноманіття, опустелюванню; екологічному менеджменту і маркетингу тощо. Сталий розвиток можна розглядати як провідний принцип екологічного права й права екологічної безпеки, нормативно-правовий процес, спрямований на регулювання різноманітних суспільних відносин, у тому числі й екологічних. Разом із тим необхідно вдосконалити типову модель сталого розвитку, переглянути підходи до її формування, розробити еколого-правову доктрину сталого розвитку, визначивши в ній дієвий правовий механізм вжиття заходів і проведення контролю за їх виконанням, долучити до цього процесу екологічну громадськість.

Крім того, уявляється доцільним внести відповідні зміни і доповнення до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» в частині поетапного наближення екологічного законодавства до відповідних директив ЄС у контексті сталого розвитку України, які також стосувалися б визнання оновлених провідних принципів державної екологічної політики, приведення у відповідність та узгодження засад державної й регіональної екологічних політик, оновлення й оптимізації системи державного екологічного управління на всіх рівнях, запровадження екосистемного підходу до управлінської діяльності, прискорення розвитку секторального партнерства в екологічній політиці, формування екологічної мережі, реорганізації системи державного екологічного контролю й обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусак І. В. Інноваційне забезпечення сталого розвитку економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2017. 20 с.
2. Відом. Верхов. Ради України. 1994. № 30. Ст. 283; 2017. № 11. Ст. 100.
3. Гетьман А. П. Науково-методологічні чинники екологічної політики України в сучасних умовах. *Формування суспільної політики: теоретичний, практичний та правовий аспекти*: десяти харків. політол. читання. Харків: Ксилон, 2000. С. 77.
4. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_962 (дата звернення: 08.09.2017).

5. Директива 2009/125/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21 жовтня 2009 р., що встановлює рамки для визначення вимог з екодизайну, що застосовуються до енергоспоживчих продуктів. URL: <http://old.minjust.gov.ua/45876> (дата звернення: 08.09.2017).
6. Директива 2012/27/EU Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 р. про енергоефективність. *Офіц. вісн. Європ. Союзу* I. 315/1. URL: http://ua.heating.danfoss.com/PCMFiles/65/other_files/DirectiveEU_27-2012-UKR.pdf; sae.gov.ua/sites/default/files/UKR_Directive_27_2012_2.doc. (дата звернення: 08.09.2017).
7. Зауваження до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» від 09.12.2015 р. № 3603. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/1641-19/paran6#n6> (дата звернення: 08.09.2017).
8. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: розпорядж. Каб. Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р. *Офіц. вісн. України*. 2016. № 99. Ст. 3236.
9. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні. URL: <http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/5358-kontseptsiya-reformuvannya-systemy-derzhavnoho-nahliadu-kontroliu-u-sferi-okhorony-navkolyshnoho-seredovishcha-v-ukraini>.
10. Максимов С. І. Антропологічні основи права. *Філософія права і загал. теорія права*. 2012. № 2. С. 148–155.
11. Мунтян В. Л. Правовые проблемы рационального природопользования: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1975. 49 с.
12. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. А. П. Гетьмана; НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2014. 784 с. (Харківська наукова школа екологічного права).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом: Закон України від 04.10.2016. № 1641-VIII. *Відом. Верхов. Ради України*. 2016. № 46. Ст. 780.
14. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011. № 3166-VI. *Відом. Верхов. Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.
15. Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005. № 5-рп/2005, від 30.09.2010. № 20-рп/2010, від 22.12.2010. № 23-рп/2010. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 08.09.2017).
16. Семерак О. Україна повинна рухатися до стовідсоткової переробки відходів. URL: <http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/6052-ostap-semerak-ukraina-povynna-rukhatysia-do-stovidsotkovoi-pererobky-vidkhodiv> (дата звернення: 08.09.2017).
17. Семерак О. Уряд затвердив Концепцію реформування системи природоохоронного нагляду в Україні. *Урядовий портал*. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=250029479 (дата звернення: 08.09.2017).
18. Тодика Ю.М. Конституція України – Основний Закон держави і суспільства: навч. посібн. Харків: Факт, 2001. С. 146–147.
19. Янчук Н. Д. Правове забезпечення концепції сталого розвитку сучасної держави: теоретико-компаративістський аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2009. 20 с.
20. Brundtland G. H. Environment: a decisive battle. World Commission on Environment and Development, Our Common Future (Brundtland Report). New York: Oxford University Press, 1987. P. 291.

REFERENCES

1. Andrusiak I. V. (2017) Innovatsiine zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Innovative support of sustainable development of the Ukrainian economy]. *Extended abstract candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. [in Ukrainian].
3. Hetman A. P. (2000) Naukovo-metodolohichni chynnyky ekolohichnoi polityky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Scientific and methodological factors of ecological policy of Ukraine in modern conditions]. *Formuvannya suspilnoi polityky: teoretychni, praktychni ta pravovi aspekty – Formation of public policy: theoretical, practical and legal aspects*. Desiati kharkivski politolohichni chytannia. Kharkiv Ksylon. p. 77 [in Ukrainian].
4. Dyrektyva 2000/60/Yes Yevropeiskoho Parlamentu i Rady «Pro vstanovlennia ramok diialnosti Spivtovarystva v haluzi vodnoi polityky» vid 23 zhovtnia 2000 [Directive 2000/60 / EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy]. zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_962 (Last access: 08.09. 2017). [in Ukrainian].

5. Dyrektyva 2009/125/Yes Yevropeiskoho Parlamentu i Rady vid 21 zhovtnia 2009, shcho vstanovliuie ramky dlia vyznachennia vymoh z ekodyzainu, shcho zastosovuiutsia do enerhospozhyvchykh produktiv. [Directive 2009/125 / EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-using products]. *old.minjust.gov.ua*. Retrieved from <http://old.minjust.gov.ua/45876> (Last access 08.09. 2017). [in Ukrainian].
6. Dyrektyva 2012/27/EU Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 25 zhovtnia 2012 pro enerhoefektyvnist [Directive 2012/27 / EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on energy efficiency]. *Ofitsiinyi visnyk Yevropeiskoho Soiuzu I. 315*. Retrieved from http://ua.heating.danfoss.com/PCMFiles/65/other_files/DirectiveEU_27-2012-UKR.pdf; sae.gov.ua/sites/default/files/UKR_Directive_27_2012_2.doc. (Last access 08.09. 2017). [in Ukrainian].
7. Zauvazhennia do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vprovadzhennia intehrovanykh pidkhodiv v upravlinni vodnymi resursamy za basinovym pryntsyptom» vid 09.12.2015 № 3603 [Comments on the draft Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Implementation of Integrated Approaches in the Management of Water Resources Based on Basin Principle” dated December 12, 2015, № 3603]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/1641-19/paran6#n6> (Last access 08.09. 2017). [in Ukrainian].
8. Kontsepsiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zminy klimatu na period do 2030 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.12.2016 № 932-r [Concept of realization of the state policy in the field of climate change for the period up to 2030: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 07.12.2016 № 932-p]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Herald of Ukraine*. 2016. № 99. St. 3236. [in Ukrainian].
9. Kontsepsiia reformuvannia systemy derzhavnoho nahliadu (kontroliu)u sfer okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha v Ukraini [The Concept of Reforming the System of State Supervision (Control) in the Sphere of Environmental Protection in Ukraine]. *menr.gov.ua*. Retrieved from <http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/5358-kontsepsiya-reformuvannia-systemy-derzhavnoho-nahliadu-kontroliu-u-sferi-okhorony-navkolyshnoho-seredovyscha-v-ukraini>. [in Ukrainian].
10. Maksymov S. I. (2012) Antropolohichni osnovy prava [Anthropological foundations of law]. *Filosofia prava i zahalna teoriia prava – Philosophy of law and general theory of law*. 2. pp. 148–155. [in Ukrainian].
11. Muntyan V. L. (1975) Pravovyie problemy ratsionalnogo prirodopolzovaniya [Legal problems of rational nature management]. *Extended abstract doctor's thesis*. Kharkov [in Russian].
12. Hetmana A. P. (Eds.) (2014) *Pravova okhorona dovkillia: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia [Legal protection of the environment: the current state and prospects of development: monograph]*. Kharkiv. Pravo [in Ukrainian].
13. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vprovadzhennia intehrovanykh pidkhodiv v upravlinni vodnymi resursamy za basinovym pryntsyptom: Zakon Ukrainy vid 04.10.2016 № 1641-VIII [On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding implementation of integrated approaches in water resources management based on the basin principle: Law of Ukraine dated 04.10.2016 № 1641-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2016. № 46. St. 780. [in Ukrainian].
14. Pro tsentralni orhany vykonavchoi vlady: Zakon Ukrainy vid 17.03.2011 № 3166-VI [About central executive bodies: Law of Ukraine dated March 17, 2011 No. 3166-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Journal of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2011. № 38. St. 385. [in Ukrainian].
15. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 22.09.2005 № 5-rp/2005, vid 30.09.2010 № 20-rp/2010, vid 22.12.2010 № 23-rp/2010 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated September 22, 2005 №. 5-rp / 2005, dated September 30, 2010 №. 20-rp / 2010, dated December 22, 2010 №. 23-rp / 2010]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> (Last access 08.09. 2017). [in Ukrainian].
16. Semerak O. Ukraina povynna rukhatysia do stovidsotkovoï pererobky vidkhodiv [Ukraine should move to 100% recycling of waste]. *menr.gov.ua*. Retrieved from <http://www.menr.gov.ua/press-center/news/123-news1/6052-ostap-semerak-ukraina-povynna-rukhatysia-do-stovidsotkovoï-pererobky-vidkhodiv> (Last access 08.09. 2017). [in Ukrainian].
17. Semerak O. Uriad zatverdyl Kontsepsiia reformuvannia systemy pryrodookhoronnoho nahliadu v Ukraini. [The Government approved the Concept for the reform of the environmental oversight system in Ukraine]. *Uriadovyi portal. Edyniy veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy – Government portal. A single web portal of executive bodies of Ukraine*. Retrieved from http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=250029479 (Last access 08.09. 2017). [in Ukrainian].

18. Todyka Yu.M. (2001) *Konstytutsiia Ukrainy – Osnovnyi Zakon derzhavy i suspilstva: navch. posibnyk [The Constitution of Ukraine - Basic Law of the State and Society: manual]*. Kharkiv: Fakt. pp. 146–147 [in Ukrainian].
19. Yanchuk N. D. (2009) *Pravove zabezpechennia kontseptsii staloho rozvytku suchasnoi derzhavy: teoretyko-komratyvistskyi analiz [Legal support of the concept of sustainable development of the modern state: theoretical comparative analysis]*. *Extended abstract candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
20. Brundtland G. H. *Environment: a decisive battle*. World Commission on Environment and Development, Our Common Future (Brundtland Report). New York: Oxford University Press, 1987. P. 291. [in English].

A. П. ГЕТЬМАН

доктор юридических наук, профессор кафедры экологического права, проректор по научной работе Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, академик НАПрН Украины;

A. В. АНИСИМОВА

кандидат юридических наук, доцент кафедры экологического права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого,
заместитель директора по научной работе НИИ правового обеспечения инновационного развития
НАПрН Украины

Статья посвящена научно-теоретическому и практическому анализу проблем устойчивого развития Украины в контексте юридического обеспечения эколого-правовых отношений, развития их правового регулирования под влиянием евроинтеграционных процессов. Проанализировано действующее экологическое законодательство, рассмотрены спорные вопросы по созданию условий для устойчивого экологического развития государства. На основе сделанных выводов определены направления и внесены предложения по совершенствованию национального экологического законодательства.

Ключевые слова: экологические правоотношения, устойчивое развитие, обеспечение экологической безопасности, государственная экологическая политика.

A. P. GETMAN

Doctor of Legal Sciences, Professor of Environmental Law Department, Pro-Rector for Scientific Work of Yaroslav Mudryi National Law University, Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine;

N. V. ANISIMOVA

PhD, Associate Professor Environmental Law Department Yaroslav Mydryi National Law University,
Deputy of Director of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative
Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine

SOME ENVIRONMENTAL AND LEGAL ASPECTS OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE PROVISION

Problem setting. The global environmental crisis that is threatening every living thing on our planet today is due to many factors, including the depletion of vital natural resources, environmental pollution, non-compliance with the requirements of environmental security in the processes of economic activity and waste management, climate change, etc. Approximation of the environmental legislation of our country to the legal and regulatory framework of the European Union should reflect the objective and urgent needs of sustainable development of Ukraine in the comprehensive legal regulation of environmental relations, based on a combination of domestic public and private environmental interests and the integration necessity of normative regulation of the relevant spheres that provide stability of life of society.

Target of research. The purpose of the article is to determine the features and essence of environmental and legal relations in the context of sustainable development, as well as to formulate scientific and theoretical and practical conclusions and proposals on further systematization of environmental legislation of Ukraine.

The object of this study is the system of environmental relations in the field of sustainable development that arises between entities and is regulated by a set of normative legal acts.

Analysis of recent research and publications. The scientific and theoretical concepts of ecological security and sustainable development are disclosed in the works of Ukrainian environmentalists-lawyers V.I. Andreetsev, A.P. Getman, N.R. Malysheva, G.I. Baluk, A.G. Bobkova, T.G. Kovalchuk, V.V. Kostytsky, M.V. Krasnova, Yu.S. Shemshuchenko, H.V. Anisimova and others. At the same time, the mentioned topics are the subject of study of representatives of related fields of scientific knowledge (agrarian, land, nature reserve law), namely V.M. Yermolenko, I.I. Karakash, I.P. Kuzmich, P.F. Kulinich, V.V. Nosik, V.I. Semchyk, A.M. Stativka, V.Yu. Urkevich, V.Z. Yanchuk and other branches.

Article's main body. It is proved in the article that theoretical and practical issues of sustainable development are very diverse in the scientific literature. However, the effectiveness of the regulation of relations with regard to ensuring the environmental component in terms of sustainable development remains at an insufficiently high level. Therefore it seems advisable to review the scientific approaches to sustainable development, according to which the realization of its global concept will become an objective factor for Ukraine's transformation of international legal obligations on regulation of social relations in the field of environmental security on the principles of ecologically balanced use of natural resources and reduction of anthropogenic impact on the natural environment in conjunction with the provision of economic and food security both in a single state and international in the world space.

According to the requirements of the EU, the basic characteristics of the ecological component of sustainable development are environmental protection, provision of ecological security of the population and territories, reduction of anthropogenic load on it, review of requirements for climate change, quality of drinking water, levels of harmful influence of industrial, domestic and other noise in large cities, protection against vibration and other physical factors on the human body, waste management, etc.

In the context of innovation development in the environmental field, it is advisable to focus on the development of biotechnologies and alternative energy sources, prevention and elimination of the negative effects of climate change, the prevention of land degradation, loss of biodiversity, desertification; environmental management and marketing, etc.

Conclusions and prospects for development. Sustainable development can be considered as a guiding principle of environmental law and environmental security law, a regulatory process aimed at regulating various social relations, including environmental ones. Along with this, it is necessary to improve the typical model of sustainable development, to reconsider approaches to its formation, to develop the ecological and legal doctrine of sustainable development, identifying in it an effective legal mechanism for implementation of measures and control over their implementation, and to involve the ecological community in this process.

In addition, it seems advisable to make appropriate amendments and additions to the Law of Ukraine «On the main principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2020» in terms of gradual approximation of environmental legislation to the relevant EU directives in the context of sustainable development of Ukraine, which would also be relevant recognition of updated key principles of state environmental policy, bringing in and harmonizing the principles of state and regional environmental policies, updating and optimizing the state system ecological management at all levels, introduction of an ecosystem approach to management, acceleration of sectoral partnership development in environmental policy, formation of an ecological network, reorganization of the system of state environmental control and accounting.

Key words: ecological legal relations, sustainable development, ensuring environmental security, state environmental policy.